

Uchwała z dnia 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00

Przewodniczący: Sędzia SN Antoni Górski (sprawozdawca)

Sędziowie SN: Henryk Pietrzkowski, Marek Sychowicz

Sąd Najwyższy przy udziale Prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego w sprawie z wniosku wierzyciela „C. (P.)”, Spółki Akcyjnej w W. przeciwko dłużnikowi Robertowi M. o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 6 grudnia 2000 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniem z dnia 29 czerwca 2000 r. do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 k.p.c.:

„Czy w sprawach o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu przepis art. 781 § 2 k.p.c. wyłącza odpowiednie stosowanie (art. 13 § 2 k.p.c.) art. 46 § 1 k.p.c.?”

podjął następującą uchwałę:

W sprawie o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu dopuszczalne jest ustalenie właściwości sądu na podstawie stosowanego odpowiednio art. 46 § 1 k.p.c.

Uzasadnienie

Przy rozpoznawaniu zażalenia w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu Sąd Okręgowy w Warszawie powziął wątpliwość co do charakteru właściwości miejscowej sądu rejonowego określonej w art. 781 § 2 k.p.c., sformułowaną w postaci zagadnienia prawnego, przedstawionego do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu w trybie art. 390 § 1 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 i art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W literaturze prawniczej oraz w orzecznictwie sądowym zgodnie podkreśla się autonomiczność postępowania klauzulowego, trafnie wskazując, że stanowi ono

stadium pośrednie między postępowaniem rozpoznawczym a egzekucyjnym. Wyodrębnienie tego stadium stało się konieczne jako etap przygotowawczy, umożliwiający wierzycielowi wszczęcie postępowania egzekucyjnego, mającego na celu przymusowe wykonanie wyroku. Klauzula wykonalności nadawana przez sąd stwierdza bowiem, że wyrok jest wykonalny i upoważnia do zastosowania przewidzianych prawem środków dla jego przymusowej realizacji.

Funkcjonalne wyodrębnienie postępowania klauzulowego nastąpiło w art. 781 do 795 k.p.c. Jest rzeczą zrozumiałą, że decydując się na to wyodrębnienie, ustawodawca musiał też określić właściwość sądu, przed którym postępowanie klauzulowe może się toczyć. Bez takiej regulacji często trudno byłoby ją określić, kierując się tylko zasadami ogólnymi o właściwości sądu, zawartymi w części pierwszej kodeksu postępowania cywilnego. Ponadto ustawodawca przyjął generalną zasadę, że w przepisach regulujących tryby i rodzaje postępowania z reguły zamieszcza równocześnie postanowienia dotyczące właściwości sądu. W postępowaniu klauzulowym kwestię tę rozstrzyga art. 781 k.p.c. W sprawie niniejszej, której przedmiotem jest nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, należącemu, według określenia z art. 781 § 2 zdanie pierwsze k.p.c., do kategorii „innych tytułów” – zgodnie z tym przepisem – klauzulę nadaje sąd rejonowy właściwości ogólnej dłużnika.

Sąd Okręgowy trafnie podniósł, że na tle takiej regulacji powstaje wątpliwość, czy określona tu właściwość sądu ma charakter właściwości wyłącznej, czy też dopuszczalne jest, w drodze odpowiedniego stosowania art. 46 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., ustalenie odmiennej właściwości na podstawie umowy prorogacyjnej, zawartej pomiędzy bankiem a jego klientem – dłużnikiem, na potrzeby potencjalnego postępowania klauzulowego.

Powszechnie przyjmuje się – mówiąc najkrócej – że „odpowiednie” stosowanie przepisu może polegać na jego zastosowaniu wprost, albo z pewnymi modyfikacjami – usprawiedliwionymi odmiennością stanu „podciąganego” pod dyspozycję stosowanego przepisu, bądź na niedopuszczalności jego stosowania do rozpatrywanego stanu w ogóle. Ta niedopuszczalność może przy tym wynikać albo bezpośrednio z treści wchodzących w grę regulacji prawnych, albo z tego, że zastosowania danej normy nie dałoby się pogodzić ze specyfiką i odmiennością rozpoznawanego stanu. Przykładowo, z takim wyłączeniem możliwości stosowania art. 46 § 1 k.p.c. mamy do czynienia w postępowaniu nieprocesowym. Wynika ono

zarówno bezpośrednio z treści art. 508 § 1 k.p.c., mówiącego wyraźnie o właściwości wyłącznej, jak i ze specyfiki tych spraw, która na ogół nie pozwala na zawarcie umowy prorogacyjnej.

Tymczasem w zakresie objętym treścią przedstawionego w sprawie zagadnienia prawnego o takiej niedopuszczalności mówić nie można. Przede wszystkim, wbrew stanowisku niektórych przedstawicieli doktryny, stwierdzić należy, że nie powinno mieć tu rozstrzygającego znaczenia samo kategoryczne brzmienie art. 781 § 2 k.p.c. Kwestia właściwości sądu należy bowiem do takiej materii ustawowej, którą zawsze trzeba formułować stanowczo i kategorycznie. Nie sposób jest też zgodzić się z poglądem, że zawarta w tym przepisie regulacja jest całościowa i wyczerpująca. Już bowiem w samej jego treści zawarte jest odesłanie do pojęcia właściwości ogólnej, a więc do instytucji zdefiniowanej w art. 27 i nast. części pierwszej k.p.c. Nie powinno też ulegać wątpliwości, że w postępowaniu klauzulowym będzie miał również odpowiednie zastosowanie art. 43 k.p.c. W sytuacji bowiem, kiedy tytuł wykonawczy opiewa na kilku dłużników zamieszkujących na terenach działania różnych sądów, wybór właściwego sądu do przeprowadzenia przeciwko nim postępowania klauzulowego będzie należał do wierzyciela.

Nie ma też argumentów, które sprzeciwiałyby się możliwości zastosowania art. 46 § 1 k.p.c. w postępowaniu klauzulowym ze względu na istotę i specyfikę tego postępowania. Jak już wspomniano, ma ono wprawdzie usytuowanie pośrednie, między postępowaniem rozpoznawczym a egzekucyjnym, to jednakże ze względu na to, że podejmowane w nim czynności mają charakter czynności procesowych, a nie egzekucyjnych, zachowuje ono co do swojej istoty charakter rozpoznawczy, tyle, że z bardzo ograniczonym zakresem przedmiotu rozpoznania. Nie ma więc podstaw do generalnego wyłączenia w tym postępowaniu odpowiedniego zastosowania art. 46 § 1 k.p.c. W szczególności odnosi się to do postępowania o nadanie klauzuli wykonalności bankowym tytułom egzekucyjnym. Skoro odpowiednie porozumienie pomiędzy bankiem i jego klientem-dłużnikiem, zawierające oświadczenie tego dłużnika o poddaniu się egzekucji, zastępuje całe postępowanie rozpoznawcze przed sądem, gdyż może być podstawą wystawienia przez bank tytułu egzekucyjnego (por. art. 97 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, Dz.U. Nr 140, poz. 939 ze zm.), to nie ma przeszkód, aby strony

czynności bankowej umówiły się także co do właściwości sądu w przyszłym postępowaniu o nadanie temu tytułowi klauzuli wykonalności.

Dodatkowo za tym stanowiskiem przemawiają ważne argumenty z zakresu wykładni systemowej i funkcjonalnej. Dokonywane w ostatnich latach głębokie zmiany w procedurze cywilnej zmierzają m.in. do zwiększenia procesowych uprawnień stron i zmniejszenia zakresu działania sądu z urzędu. Z punktu widzenia rozpoznawanego w niniejszej sprawie zagadnienia prawnego, szczególnego znaczenia nabiera wprowadzona w art. 8 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 822 ze zm.) możliwość wyboru komornika przez wierzyciela w ramach właściwości danego sądu apelacyjnego. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 kwietnia 2000 r., III CZP 5/00 (OSP 2000, nr 11, poz. 165), dokonanie takiego wyboru pociąga za sobą równocześnie skutek procesowy polegający na tym, że właściwym sądem egzekucyjnym w takiej sprawie staje się również sąd, któremu ten komornik podlega. Uwzględnienie zatem zasad systemu obowiązującego postępowania cywilnego, zgodnie z którymi strony mogą umownie określić właściwość sądu, a wierzyciel dokonać wyboru komornika, nie pozwala na zakwestionowanie co do zasady możliwości umownego określenia przez bank i jego dłużnika właściwości sądu w przyszłym postępowaniu klauzulowym.

Za taką możliwością przemawia także wykładnia funkcjonalna. Przewidziane w prawie bankowym uprawnienie banku do wystawiania tytułów egzekucyjnych bez konieczności przeprowadzania sądowego postępowania rozpoznawczego ma niewątpliwie na celu uproszczenie postępowania i ułatwienie realizacji przez bank wiarygodnych i na ogół niespornych należności wynikających z czynności bankowych. W tym stanie byłoby rzeczą wręcz niezrozumiałą, gdyby przyjęć, że wolą ustawodawcy było z jednej strony dopuszczenie umownego określania na podstawie art. 46 § 1 k.p.c. właściwości miejscowej sądu w postępowaniu rozpoznawczym, pociągającej za sobą z mocy art. 781 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. także wybór sądu w postępowaniu klauzulowym, a równocześnie, z drugiej strony, niemożliwym byłoby dokonywanie takiego wyboru w uprzywilejowanym postępowaniu bankowym. Wszystko to uzasadnia stanowisko wyrażone w uchwale, że w sprawach o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu dopuszczalne jest ustalenie właściwości sądu na podstawie stosowanego odpowiednio art. 46 § 1 k.p.c.

Na koniec podnieść należy, że dotychczas Sąd Najwyższy nie miał okazji do rozstrzygnięcia tej szczegółowej kwestii, będącej przedmiotem zagadnienia prawnego rozpoznawanego w niniejszej sprawie. Jednakże przy rozważaniu innych problemów prawnych powstałych na tle art. 781 k.p.c. zajmował się nią pośrednio. Wówczas, w ślad za komentatorami, prezentował stanowisko, że w postępowaniu klauzulowym właściwość sądu określona w art. 781 k.p.c. ma charakter wyłączny, tak że stosowanie w nim przepisów ogólnych o właściwości z księgi pierwszej jest niedopuszczalne (por. uzasadnienia uchwał Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 1994 r., III CZP 143/94, OSNC 1995, nr 3, poz. 46 oraz z dnia 5 stycznia 1999 r., III CZP 54/98, OSNC 1999, nr 6, poz. 105). Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę uznaje merytoryczną trafność cytowanych uchwał w zakresie rozstrzyganych w nich problemów prawnych, natomiast nie podziela, z wyłożonych wyżej powodów, wyrażonego przy okazji w ich uzasadnieniach poglądu, z którego mogłoby wynikać, że w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu odpowiednie stosowanie art. 46 § 1 k.p.c. miałoby być co do zasady niedopuszczalne.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 390 k.p.c., rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale.

